

SỰ PHỐI HỢP GIỮA GIA ĐÌNH, NHÀ TRƯỜNG VÀ XÃ HỘI TRONG ĐẤU TRANH PHÒNG, CHỐNG NGƯỜI CHƯA THÀNH NIÊN PHẠM TỘI

*Trần Quang Tiệp**

Đấu tranh phòng, chống người chưa thành niên phạm tội là một nhiệm vụ khó khăn, phức tạp, vừa mang tính cấp bách, vừa mang tính lâu dài. Vì vậy, phải coi đây là cuộc đấu tranh của toàn Đảng, toàn dân, của các cấp, các ngành đặt dưới sự lãnh đạo thống nhất của các cấp ủy Đảng. Trong cuộc đấu tranh này, phải luôn luôn bám sát các chỉ thị, nghị quyết của các cấp ủy Đảng, để có những biện pháp sát thực, hiệu quả, tránh dập khuôn máy móc, phô trương hình thức. Hiệu quả của cuộc đấu tranh này phụ thuộc vào việc phát huy sức mạnh tổng hợp của toàn bộ hệ thống chính trị, trong đó các cơ quan bảo vệ pháp luật đóng vai trò nòng cốt; gia đình, nhà trường, xã hội có vai trò quan trọng.

Quan điểm phát huy sức mạnh tổng hợp đối với cuộc đấu tranh phòng, chống người chưa thành niên phạm tội, đòi hỏi phải tổ chức, phối hợp chặt chẽ sự giáo dục người chưa thành niên trong gia đình, nhà trường và xã hội để hình thành một quá trình giáo dục thống nhất, liên tục, hướng vào việc phát triển nhân cách của người chưa thành niên.

1. Sự phối hợp giữa gia đình với nhà trường, xã hội trong đấu tranh phòng, chống người chưa thành niên phạm tội

Gia đình là tế bào của xã hội, là nơi con người sinh sống, lớn lên và hình thành nhân cách của mình. Đấu tranh phòng, chống người chưa thành niên phạm tội là trách nhiệm của toàn xã hội, nhưng cũng là trách

nhiệm của mỗi gia đình, bởi lẽ nuôi dưỡng, giáo dục con cái là trách nhiệm của cha, mẹ; việc người chưa thành niên phạm tội, trước hết là trách nhiệm của gia đình. Để cuộc đấu tranh này đạt được hiệu quả thiết thực, mỗi gia đình phải thực hiện những việc sau đây:

Thứ nhất, cha, mẹ và những thành viên trong gia đình phải nhận thức được vai trò quan trọng của gia đình trong việc giáo dục người chưa thành niên.

Trong những năm đầu tiên, trẻ em rất nhạy bén, dễ tiếp thu những gì chúng nghe thấy, dễ đón nhận những lời chỉ bảo mà chúng chưa đủ lý trí để phán đoán có lợi hay có hại cho tương lai. Tất cả những điều đó dần dần ăn sâu vào tiềm thức, góp phần tạo nên cá tính xấu hay tốt tùy theo tính chất những điều người lớn dạy bảo. Nếu cha mẹ không chú ý vấn đề này, thì đứa trẻ sẽ bị hư, gây ảnh hưởng xấu cho gia đình, xã hội. Vì vậy, cha mẹ phải làm đầy đủ nghĩa vụ của mình, hết lòng nuôi dưỡng, chăm sóc và giáo dục con, tạo điều kiện để các em phát triển toàn diện và trở thành những người có ích cho xã hội. Thực tiễn đấu tranh phòng, chống người chưa thành niên phạm tội cho thấy, người chưa thành niên phạm tội thường rơi vào hoàn cảnh: cha mẹ không quan tâm đến việc giáo dục con, phó mặc cho nhà trường, xã hội; giữa cha mẹ hoặc giữa các thành viên trong gia đình còn có mâu thuẫn về việc đối xử với con em; cha mẹ còn đánh đập, mắng chửi con, đối xử thiên lệch với các con; cha mẹ không thông cảm với những nhu cầu chính đáng của con về vui chơi, sinh hoạt; bố mẹ hoặc các thành viên khác trong

* TS Luật học, Tổng cục An ninh, Bộ Công an

gia đình có lối sống không lành mạnh, sai trái về mặt pháp luật và đạo đức hoặc quan hệ vợ chồng không tốt đẹp, đáng chê trách...

Để người chưa thành niên trở thành người có ích cho xã hội, không tham gia vào hoạt động vi phạm pháp luật, phải phấn đấu xây dựng được gia đình lành mạnh theo những tiêu chí sau đây:

Một là, có được một gia đình đầy đủ cả cha và mẹ, trong đó mọi thành viên yêu thương, kính trọng, thông cảm và quan tâm đến nhau.

Hai là, cha mẹ và các thành viên khác trong gia đình phải là tấm gương sáng cho con, cháu noi theo về đạo đức, học tập, lao động và trong cuộc sống.

Ba là, cha mẹ và các thành viên khác trong gia đình phải hiểu và nắm được những đặc điểm của người chưa thành niên, tôn trọng nhân cách của người chưa thành niên từ đó có phương pháp giáo dục phù hợp.

Bốn là, có bầu không khí tâm lý, đạo đức, phong cách làm việc, sinh hoạt, lối sống lành mạnh.

Nếu gia đình đáp ứng được các tiêu chí trên, thì các em sẽ ít có hành vi sai lệch chuẩn mực của xã hội và nếu có thì sẽ được uốn nắn ngay.

Thứ hai, cha, mẹ và những thành viên trong gia đình phải có ý thức phối hợp với nhà trường trong việc giáo dục người chưa thành niên.

Nhiệm vụ của giáo dục gia đình là hình thành và phát triển người chưa thành niên toàn diện về các mặt tư tưởng, chính trị, đạo đức, trí tuệ, thẩm mỹ, thể chất, lao động, để họ trở thành công dân có ích cho xã hội. Gia đình thực hiện nhiệm vụ này có những thuận lợi cơ bản, do dựa trên cơ sở tình cảm ruột thịt, tình thương yêu sâu sắc của cha mẹ đối với con, sự biết ơn của con đối với cha mẹ... Khi trẻ em đến tuổi đi học, thì ngoài việc quan tâm chăm sóc, giáo dục trẻ em ở gia

đình, cha mẹ và những thành viên khác trong gia đình phải có ý thức phối hợp với nhà trường trong việc quản lý, giáo dục các em. Gia đình cần tạo điều kiện cho các em những điều kiện học tập (góc học tập, chỗ ngồi, chỗ để sách vở, thời gian học bài, đọc sách, vui chơi, giải trí...); quan tâm thường xuyên đến việc học tập của các em, giúp các em rèn luyện trong học tập, sinh hoạt, ứng xử; khuyến khích các em tích cực tham gia các sinh hoạt của nhà trường. Cha mẹ cần thường xuyên duy trì mối quan hệ với các thầy giáo, cô giáo, đặc biệt là thầy giáo, cô giáo chủ nhiệm để nắm vững tâm tư, nguyện vọng của các em và kịp thời giúp đỡ các em vượt qua khó khăn trong học tập, sinh hoạt. Thực tiễn đấu tranh phòng, chống người chưa thành niên phạm tội cho thấy, người chưa thành niên phạm tội thường rơi vào hoàn cảnh gia đình không quan tâm đến việc học hành của con, phó mặc việc giáo dục cho nhà trường, khi các em có biểu hiện vi phạm pháp luật, không có sự phối hợp với nhà trường để giúp đỡ các em tiến bộ...

Thứ ba, cha, mẹ và những thành viên trong gia đình phải có ý thức phối hợp với xã hội trong việc giáo dục người chưa thành niên.

Ngoài thời gian học tập tại nhà trường, người chưa thành niên sống, sinh hoạt tại gia đình, địa bàn dân cư, vì vậy cha mẹ, các thành viên trong gia đình phải có ý thức phối hợp với xã hội trong việc giáo dục người chưa thành niên.

Giáo dục người chưa thành niên tại địa bàn dân cư là một quá trình tổ chức, khai thác mọi tiềm năng của xã hội, tạo mọi điều kiện thuận lợi nhất để người chưa thành niên có điều kiện phát triển tiềm năng (tâm lực, trí lực, thể lực) và nhân cách. Sự chưa ổn định, thiếu bền vững về nhân cách của người chưa thành niên là đặc điểm quan trọng để hoạt động của Đoàn Thanh niên Cộng sản Hồ Chí Minh, Đội Thiếu niên Tiền phong

Hồ Chí Minh và của các cấp, các ngành, các tổ chức xã hội khác giúp các em phát triển các tố chất, phẩm chất cần thiết để hoàn thiện nhân cách của mình. Vì vậy, gia đình phải có ý thức phối hợp với các tổ chức Đoàn, Đội, các tổ chức xã hội... ở địa bàn dân cư, tổ chức các hoạt động sinh hoạt văn hóa, thể thao lành mạnh. Trường hợp các em có biểu hiện vi phạm pháp luật, gia đình phải có trách nhiệm phối hợp với các cơ quan chức năng trong việc quản lý, giáo dục các em sửa chữa khuyết điểm, tạo mọi điều kiện thuận lợi để các em phấn đấu trở thành người có ích cho xã hội.

Trường hợp người chưa thành niên phạm tội bị áp dụng các loại hình phạt, biện pháp tư pháp không bị cách ly khỏi xã hội, gia đình phải có bản cam kết với cơ quan, tổ chức giám sát, giáo dục; phối hợp chặt chẽ với người trực tiếp giám sát, giáo dục trong việc quản lý, giáo dục các em. Gia đình phải luôn quan tâm, gần gũi, có biện pháp cụ thể giúp đỡ người chưa thành niên sửa chữa lỗi lầm; nhắc nhở, uốn nắn kịp thời khi người đó có hành vi sai trái; thông báo kịp thời cho cơ quan, tổ chức giám sát, giáo dục về kết quả rèn luyện, tu dưỡng của người chưa thành niên khi có yêu cầu.

2. Sự phối hợp giữa nhà trường với gia đình và xã hội trong đấu tranh phòng, chống người chưa thành niên phạm tội

Để người chưa thành niên trở thành người có ích cho xã hội, phải bảo đảm tính thống nhất của quá trình giáo dục từ gia đình, nhà trường, xã hội theo một mục đích thống nhất, song đa dạng về biện pháp tác động, hình thức tổ chức, phát huy mặt mạnh của từng thiết chế. Trong việc giáo dục người chưa thành niên, đấu tranh phòng, chống người chưa thành niên phạm tội, nhà trường, mà đặc biệt là thầy giáo, cô giáo chủ nhiệm có vai trò rất quan trọng, cần thực hiện những việc sau đây:

Thứ nhất, thầy giáo, cô giáo chủ nhiệm cần làm cho các bậc cha mẹ học sinh nắm được mục đích giáo dục, mục tiêu từng cấp học, đặc điểm, nội dung, các hoạt động của trường, lớp, nơi con em họ đang học tập. Trong thời gian học tập, thầy giáo, cô giáo chủ nhiệm cần có kế hoạch định kỳ thông báo kết quả tu dưỡng, học tập, lao động... của học sinh qua sổ liên lạc; có nhận xét, đánh giá về những tiến bộ, khuyết nhược điểm cơ bản của từng học sinh, nhất là đối với học sinh cá biệt; kiến nghị của giáo viên chủ nhiệm đối với gia đình. Cha mẹ học sinh, sau khi xem sổ liên lạc, cần ghi rõ ý kiến của mình về nhận xét, đánh giá đối với học sinh của nhà trường, đồng thời thông báo thêm tình hình tu dưỡng, học tập và sinh hoạt của con em mình ở gia đình. Chính sự thông tin, trao đổi hai chiều thường xuyên giữa nhà trường và gia đình sẽ giúp cho cả nhà trường và gia đình có thông tin cần thiết về học sinh, từ đó có những biện pháp tác động phù hợp, nhất là đối với học sinh có biểu hiện vi phạm pháp luật.

Ngoài ra, nhà trường cần định kỳ tổ chức các cuộc họp cha mẹ học sinh theo từng quý, từng học kỳ để thông báo những chủ trương về dạy và học của nhà trường, kết quả học tập và rèn luyện của học sinh, nhằm làm cho cha mẹ học sinh hiểu được hoạt động của trường, lớp, hiểu được phẩm chất, năng lực của con cái và những việc cần làm để hỗ trợ công việc giáo dục của nhà trường. Các cuộc họp cha mẹ học sinh còn có thể được tổ chức dưới hình thức các buổi nói chuyện, báo cáo về các chuyên đề giáo dục học sinh, nhất là chuyên đề về đấu tranh phòng, chống người chưa thành niên phạm tội.

Bên cạnh đó, thầy giáo, cô giáo chủ nhiệm cần có kế hoạch đi thăm các gia đình học sinh, nhất là số học sinh yếu kém về cả học tập và đạo đức để tìm hiểu cụ thể hoàn cảnh sống, lao động, học tập của học sinh, cùng gia đình kịp thời giải quyết những vấn

đề nảy sinh. Trong những trường hợp cần thiết, nếu học sinh vi phạm kỷ luật, vi phạm đạo đức nghiêm trọng, nhà trường có thể mời cha mẹ học sinh đến trường để thông báo, bàn việc áp dụng các biện pháp tác động giáo dục cụ thể.

Thứ hai, nhà trường cần tổ chức hoạt động của Hội phụ huynh học sinh đi vào nề nếp, có hiệu quả. Đây là một tổ chức quần chúng của cha mẹ học sinh được thành lập dưới sự hỗ trợ của nhà trường. Hội phụ huynh học sinh có các chức năng: a) động viên cha mẹ học sinh tích cực tham gia vào việc giáo dục con em, đấu tranh, phòng chống những biểu hiện vi phạm pháp luật của học sinh; b) động viên cha mẹ, các tổ chức quần chúng tham gia hỗ trợ về tinh thần, vật chất cho hoạt động của nhà trường; c) tổ chức sự phối hợp giữa gia đình và nhà trường trong giáo dục con em nói chung, đấu tranh phòng, chống người chưa thành niên phạm tội nói riêng.

Thứ ba, nhà trường cần tổ chức tốt hoạt động của các tổ chức như Đoàn Thanh niên Cộng sản Hồ Chí Minh, Đội thiếu niên Cộng sản Hồ Chí Minh... nhằm tăng cường giáo dục lý tưởng, đạo đức cộng sản, truyền thống cách mạng, xây dựng lối sống lành mạnh cho học sinh. Các tổ chức này phải khơi dậy trong học sinh ý chí tự lực, tự cường, không cam chịu đối nghèo, lạc hậu và tụt hậu, nâng cao tinh thần khắc phục khó khăn trong học tập và rèn luyện. Trong đấu tranh phòng, chống người chưa thành niên phạm tội, các tổ chức này phải động viên học sinh tích cực tham gia đấu tranh phòng, chống tội phạm, chống vi phạm pháp luật, đồng thời cảm hóa, giáo dục, giúp đỡ học sinh có biểu hiện vi phạm pháp luật phấn đấu trở thành người có ích cho xã hội.

Thứ tư, nhà trường cần phối hợp với Công an địa phương tổ chức các cuộc hội thảo về phòng, chống người chưa thành niên phạm tội, phổ biến các phương thức, thủ

đoạn, phương tiện hoạt động phạm tội mới xuất hiện; phân tích, làm rõ tác hại của các tệ nạn xã hội cho học sinh biết để các em chủ động phòng ngừa, đồng thời động viên các em tích cực tham gia đấu tranh phòng, chống tội phạm.

Thứ năm, đối với các vụ án có học sinh của nhà trường tham gia, nhà trường cần phối hợp, tạo mọi điều kiện, cung cấp mọi thông tin cần thiết về những đặc điểm nhân thân, diễn biến quá trình vi phạm pháp luật của bị can, bị cáo là học sinh để các cơ quan bảo vệ pháp luật điều tra, làm rõ nguyên nhân, điều kiện phát sinh tội phạm, có biện pháp xử lý theo đúng quy định của pháp luật.

3. Sự phối hợp giữa xã hội với gia đình và nhà trường trong đấu tranh phòng, chống người chưa thành niên phạm tội

Giáo dục tại địa bàn dân cư cùng với giáo dục tại gia đình, giáo dục tại nhà trường tạo thành một quá trình giáo dục thống nhất và liên tục, nó không những có tác động trực tiếp đến việc hình thành nhân cách của thế hệ trẻ, mà còn tạo được những điều kiện vật chất và tinh thần thuận lợi cho việc giáo dục của nhà trường và của gia đình. Trong đấu tranh phòng, chống người chưa thành niên phạm tội, các cấp ủy, chính quyền địa phương thành phố Hà Nội, cần thực hiện một số việc sau đây:

Thứ nhất, quan tâm xây dựng chương trình liên kết giữa chính quyền, địa phương, nhà trường và gia đình trong quản lý, giáo dục người chưa thành niên; đấu tranh phòng, chống người chưa thành niên phạm tội. Chương trình phải đề ra được những biện pháp rất cụ thể, phù hợp với tình hình an ninh, trật tự an toàn xã hội ở địa phương, nhà trường, cụm dân cư, tổ dân phố. Xây dựng cho được các tổ dân cư, các trường học không có tệ nạn ma túy, giúp đỡ, tạo điều kiện để người chưa thành niên nghiện ma túy đi cai nghiện, tái hòa nhập cộng đồng.

Thứ hai, tổ chức các hoạt động văn nghệ, thể dục, thể thao và các sinh hoạt lành mạnh mang tính tập thể khác, thu hút người chưa thành niên tham gia. Các hoạt động này cần có sự hướng dẫn, tổ chức chặt chẽ để phát huy khả năng của từng em, đồng thời tránh những tiêu cực nảy sinh như tham gia các cuộc thi tránh tư tưởng ăn thua, cá cược...

Các cấp chính quyền địa phương, các tổ chức Đoàn Thanh niên, Hội Phụ nữ, Hội Cựu chiến binh... cần tạo điều kiện cho người chưa thành niên có điều kiện lao động, gây quỹ để hoạt động như trồng cây, làm vệ sinh đường làng, ngõ xóm; tổ chức cho các em lao động giúp đỡ gia đình như trồng, chăm sóc cây cối, vệ sinh nhà cửa, tham gia học các nghề truyền thống của gia đình, của địa phương, tăng gia, sản xuất, giúp gia đình tăng thu nhập.

Thứ ba, các cấp chính quyền địa phương cần làm tốt công tác tuyên truyền, phổ biến, giáo dục pháp luật về đấu tranh phòng, chống người chưa thành niên phạm tội, phát động các chương trình như: nước sạch, vệ sinh môi trường, chống các tệ nạn xã hội như ma túy, mại dâm, tuyên truyền về an toàn giao thông, chống đua xe trái phép... Tổ chức các buổi nói chuyện cho người chưa thành niên nhằm trang bị cho các em kiến thức, kỹ năng phòng, chống các tệ nạn xã hội như: không xem, không thử, không sử dụng ma túy, lập các tổ trình sát tý hon, lập hộp thư phát hiện, tố giác các hành vi vi phạm pháp luật.

Thứ tư, trường hợp người chưa thành niên phạm tội bị áp dụng các loại hình phạt, biện pháp tư pháp không bị cách ly khỏi xã hội, cơ quan, tổ chức được giao nhiệm vụ giám sát, giáo dục người bị kết án có trách nhiệm phân công người trực tiếp giám sát, giáo dục, tạo điều kiện để người đó được lao

động, học tập, hòa nhập vào cuộc sống chung tại địa bàn dân cư; phối hợp với nhà trường, cơ quan, tổ chức hữu quan khác và gia đình người bị kết án trong việc giáo dục, cảm hóa, giúp họ sửa chữa lỗi lầm. Chính quyền địa phương phải có trách nhiệm yêu cầu người chưa thành niên phạm tội thực hiện đầy đủ các nghĩa vụ của mình; có biện pháp ngăn ngừa, giáo dục kịp thời khi người đó có biểu hiện tiêu cực và thông báo cho các cơ quan bảo vệ pháp luật có thẩm quyền để xử lý khi cần thiết. Cảnh sát khu vực, Công an xã, tổ trưởng tổ dân phố, trưởng thôn nơi người chưa thành niên phạm tội cư trú có trách nhiệm phối hợp với gia đình, nhà trường trong việc giám sát, giáo dục, giúp đỡ người đó tiến bộ.

Thứ năm, cấp ủy, chính quyền địa phương phải phát huy sức mạnh tổng hợp của cả hệ thống chính trị trong việc giáo dục người chưa thành niên, đấu tranh phòng, chống người chưa thành niên phạm tội. Các cơ quan, đoàn thể, tổ chức quần chúng, cơ sở sản xuất đóng trên địa bàn, cần có kế hoạch giúp đỡ nhà trường về tinh thần, vật chất; quy mô giúp đỡ có thể là toàn cơ quan, tổ chức đỡ đầu nhà trường, hoặc một bộ phận cơ quan đỡ đầu tập thể lớp, hoặc một số cán bộ, công nhân viên đỡ đầu một nhóm học sinh. Cơ quan, tổ chức phải tổ chức cho trường, lớp được đỡ đầu học tập những tấm gương cần cù, tận tụy trong lao động, sản xuất, nhân ái trong ứng xử, những thành tựu cũng như khó khăn của địa phương, cơ quan đơn vị, để tác động, phát triển nhân cách của các em; có biện pháp thiết thực giúp đỡ học sinh nghèo vượt khó về cả tinh thần và vật chất; có biện pháp giáo dục cụ thể đối với những em có biểu hiện vi phạm pháp luật để các em có điều kiện sửa chữa lỗi lầm, phấn đấu trở thành người có ích cho xã hội.